

Милош П. Спасић
Музеј града Београда
Змај Јовина 1, Београд

Miloš P. Spasić
Belgrade City Museum
1 Zmaj Jovina Street, Belgrade

86,84 МЕТАРА ИЗНАД: БОРИСЛАВ ЈОВАНОВИЋ И НЕОЛИТ БЕОГРАДА

АПСТРАКТ: Академик Борислав Јовановић је у својој плодној научној каријери посветио знатан број студија истраживању праисторије на тлу данашњег Београда. Текући рад представља пресек његових истраживања најстаријих културних слојева престонице, те иницијалну валоризацију домета и домена његових достигнућа у неолитској археологији Београда.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *Борислав Јовановић, Београд, Јаково, Винча, неолит*

86.84 METRES ABOVE: BORISLAV JOVANOVIĆ AND THE NEOLITHIC IN BELGRADE

ABSTRACT: In his prolific scholarly career, Academician Borislav Jovanović dedicated a significant number of studies to the investigation of prehistory in the territory of Belgrade. The present study offers an overview of his research into the earliest cultural layers of Serbia's capital city, as well as an initial evaluation of the scope and domains of his achievements in the Neolithic archaeology of Belgrade.

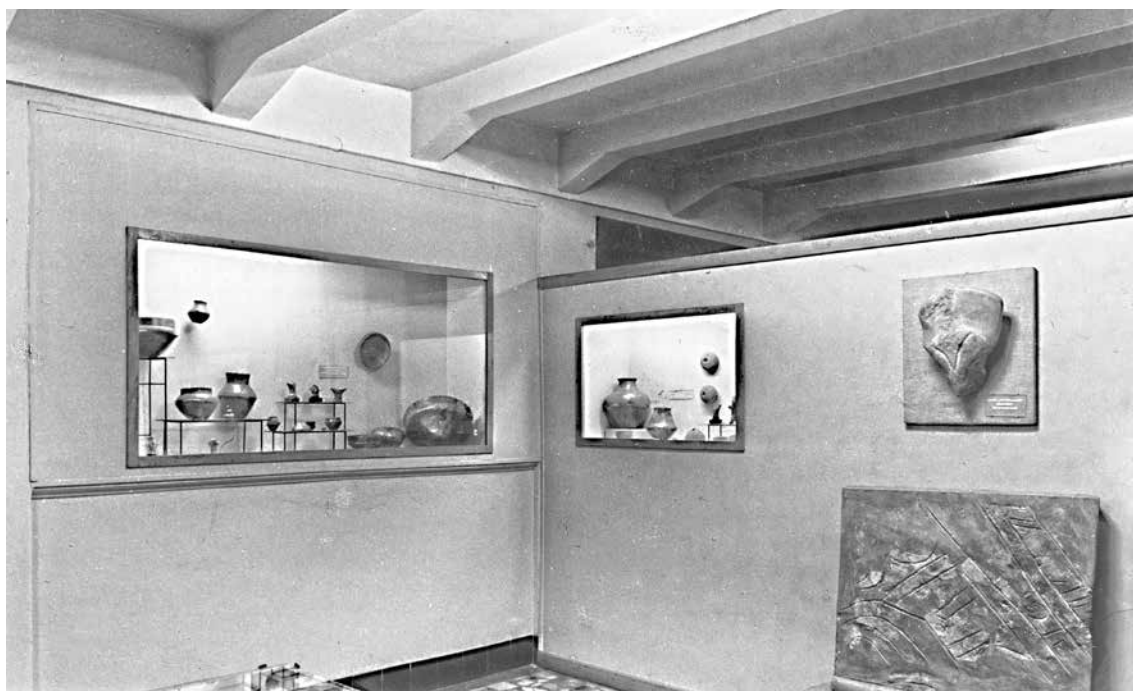
KEYWORDS: *Borislav Jovanović, Belgrade, Jakovo, Vinča, Neolithic*

Академик Борислав Јовановић преминуо је 13. новембра 2015, у осамдесет петој години живота. Припадао је *групом њаласу* српских археолога, школованих непосредно након Другог светског рата, и заједно са Д. Срејовићем, Н. Тасићем, Б. Брукнером, Б. Гавелом, Р. Васићем и осталима представљао је окосницу српске културно-историјске праисторијске археологије. Бору Јовановића упознао сам 2007. на пројекту заштитних археолошких истраживања на подручју рударског басена „Колубара“. Провео сам сате и дане са њим, на тераси једне куће у Малом Борку, у разговору о неолиту и енеолиту Балкана.

Знатан део мојих научних ставова дугујем слагању и неслагању са његовим погледима на археологију, које је несебично поделио са мном.

Иако се рад академика Јовановића на истраживању археометалургије винчанске културе углавном сматра његовим највећим доприносом праисторијској археологији Европе,¹ његове студије о неолиту на тлу Београда и данас представљају основу за проучавање овог периода. Везе Борислава

¹ Borislav Jovanović, *Metalurgija eneolitskog perioda Jugoslavije* (Beograd: Arheološki institut, 1971); Borislav Jovanović, *Rudna Glava: najstarije rudarstvo bakra na Centralnom Balkanu* (Bor: Muzej rudarstva i metalurgije, Arheološki institut Beograd, 1982).

Слика 1. Налази са Јакова у сталној поставци Народног музеја у Земуну, око 1960. (документација МГБ)
Figure 1 Archaeological finds from Jakovo as part of the permanent exhibition of the National Museum in Zemun, ca. 1960
(BCM documentation)

Јовановића са Музејом града Београда су вишеструке. Давне 1958, заједно са Д. Димитријевић и М. Дабижићем, био је коаутор прве сталне археолошке поставке у Народном музеју у Земуну, данас у саставу Музеја града Београда.² Већ у тој поставци нашли су се налази са истраживања на Кормадину код Јакова, која су отпочела свега две године раније (сл. 1, 2). У готово шест деценија дугој сарадњи, Б. Јовановић је као сарадник, стручни консултант или рецензент учествовао на бројним пројектима Музеја. Поменимо само најзначајније: био је члан и председавајући

Одбора САНУ за истраживања у Винчи, стручни консултант и рецензент на пројектима истраживања и објављивања резултата ископавања у Винчи, Калуђерским ливадама, Асфалтној бази, Коњовцу у Великој Крсни, те сарадник на изложбама и рецензент каталога изложби *Животи у Ђини: неолитска уметност на њлу Београда* и *Metahousing: Neolithic and modern dwelling in Belgrade*.

Иако је дипломирао са темом из бронзаног доба, *Њсјодин Жујно-Брго*, како га је, по сопственом казивању, прозвао професор Милоје Васић, већ у првих неколико објављених радова Јовановић је показао велико интересовање за винчанску културу, која је до краја његовог живота била фокус ње-

² Борислав Јовановић, Даница Димитријевић и Миодраг Дабишић, *Археологија I: каталог ѡсјавке* (Земун: Народни музеј, 1958).

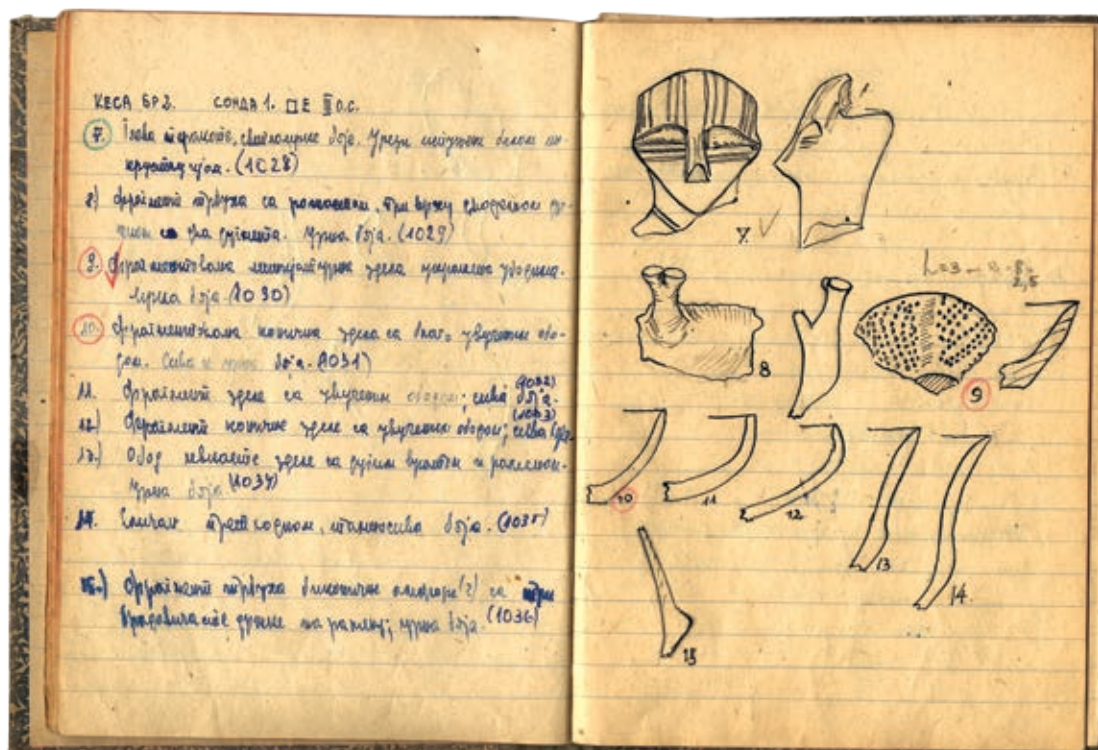
Слика 2. Налази са Јакова у сталној поставци Народног музеја у Земуну, 1970–1980. (документација МГБ)
 Figure 2 Archaeological finds from Jakovo as part of the permanent exhibition of the National Museum in Zemun, ca. 1970 or 1980 (BCM documentation)

говог истраживања. У два рада, из 1957. и 1959, са професором Д. Срејовићем објавио је комплетан корпус артефаката од камена, кости и шкољки са истраживања М. Васића у Винчи.³ Оба чланка су унела бројне новине у тадашњу археолошку праксу. Чињеница да су обрађени и објављени резултати анализе целокупних корпуса налаза јединствена је за тај период. Управо захваљујући анализи свих предмета од кости и камена, Б. Јовановић и Д. Срејовић су успели да квантифи-

кују њихову учесталост у 10 m винчанске стратиграфије. То је била прва статистичка анализа археолошких налаза у вертикалној стратиграфији неког праисторијског локалитета у Србији. Аутори закључују да је врхунац продукције ових налаза био у раној винчанској култури, те да након 4. метра њихов број постаје готово занемарљив.⁴ Значајан искорак представљао је и покушај интерпретације промена у заступљености алатки од кости и камена у различитим слојевима Винче, те настојање да се маркирају основни социјални и економски фактори који су могли условити такву заступљеност материјала. У том контексту,

3 Borislav Jovanović i Dragoslav Srejić, „Pregled kamenog oruđa i oružja iz Vinče“, *Arheološki Vestnik* 8/3–4 (1957); Драгослав Срејовић и Борислав Јовановић, „Оруђе и оружје од кости и накит из Винче“, *Старинар* н.с. 9–10 (1959). У даљем тексту (Срејовић и Јовановић, „Оруђе и оружје“).

4 Срејовић и Јовановић, „Оруђе и оружје“: 188, 189, сл. 18.

Слика 3. Теренски инвентар са ископавања на Кормадину код Јакова (документација МГБ)
 Figure 3 Field research inventory made during the excavations at Kormadin near Jakovo (BCM documentation)

пораст броја налаза оруђа и оружја од кости и камена у слојевима између 9. и 6. метра на Винчи доведен је у везу са јачањем економије винчанске заједнице, док је њихово опадање у слојевима након 6, а нарочито од 4. метра, протумачено као последица појаве нових врста сировина и нових технологија, на првом месту металургије бакра.⁵

Један од првих самосталних истраживачких пројеката Борислав Јовановић је спровео управо на територији Београда.⁶

5 Срејовић и Јовановић, „Оруђе и оружје“: 189.

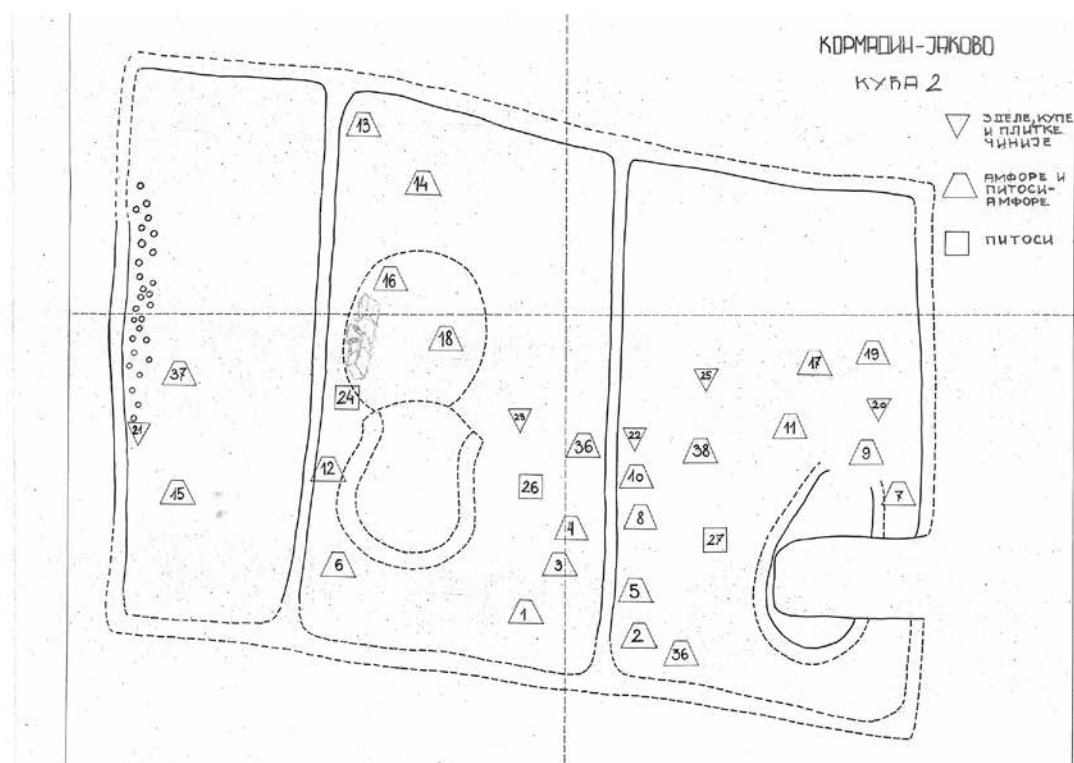
6 Радови на археолошким истраживањима у земунској општини нарочито су били интензивни током прве две деценије након Другог светског рата. Екипа окупљена око Данице Димитријевић, дугогодишње управнице Народног музеја у Земуну,

Заједно са Ј. Глишићем, са којим је, готово истовремено, сарађивао и на ископавању винчанског локалитета Фафос код Косовске Митровице,⁷ од 1956. до 1958. истраживао је винчанско насеље Кормадин код Јакова.⁸ Ископавања у Јакову показала су

истражила је неколико десетина локалитета у земунском атару. Поред Б. Јовановића, учесници истраживања у Јакову, Батајници, Белегишу, Прогару, Добановцима, Бољевцима били су и Н. Тасић, В. Трбуховић, Ј. Глишић, Ј. Ковачевић, Ч. Јордовић, П. Медовић, М. Гирић и други.

7 Borislav Jovanović, „Stratigrafija naselja vinčanske grupe kod Kosovske Mitrovice“, *Glasnik Muzeja Kosova i Metohije* 6 (1961). У даљем тексту (Jovanović, „Stratigrafija naselja“).

8 Јован Глишић, Борислав Јовановић и Војислав Трбуховић, „Праисторијско култно место на

Слика 4. Дистрибуција налаза из куће 2 са Јакова (документација МГБ)
 Figure 4 The distribution of the finds from House No. 2 at Jakovo (BCM documentation)

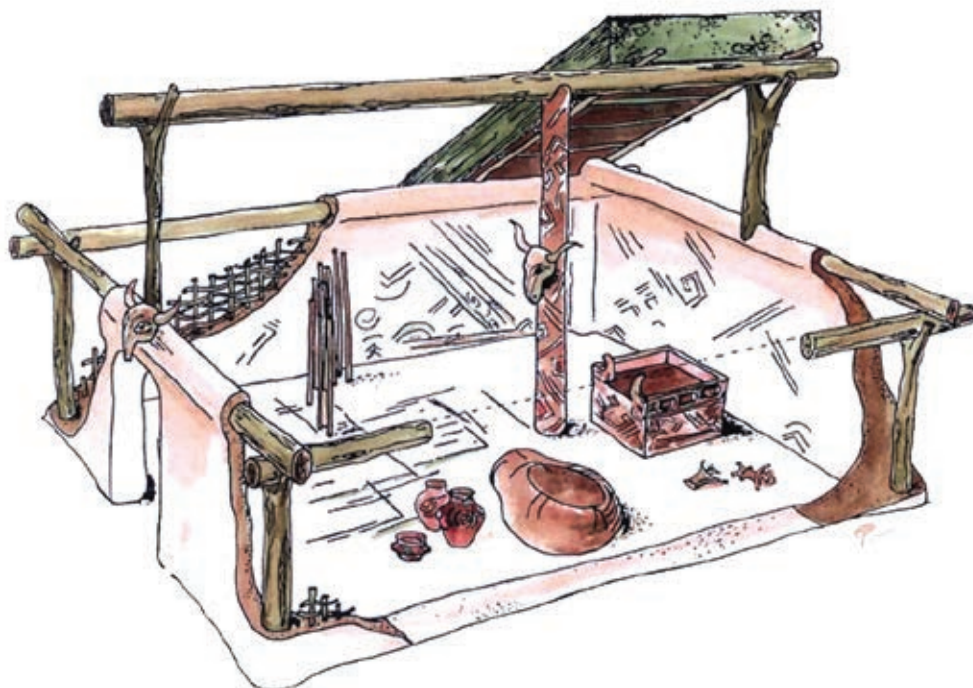
велики потенцијал Б. Јовановића, како у погледу методологије истраживања тако и у анализи и интерпретацији. Пажљиво су документоване све откривене структуре, а сви пронађени предмети су сигнирани, са подацима о месту налаза (сл. 3). На Јакову су детаљно истражене две надземне куће, а примењена методологија документовања инвентара у њима подразумевала је мину-

циозно бележење и скицирање дистрибуције и контекста налаза свих предмета у кућама. Резултати објављени у *Сџаринару* 1961. године представљају један од првих примера извођења контекстуалне анализе у интерпретацији праисторијских кућа са територије тадашње Југославије.⁹ Кућа 2 била је изузетно добро очувана, имала је правоугаони облик и три просторије, од којих су у две пронађене пећи.¹⁰ Инвентар куће 2 чинило је 35 посуда различитих намена (углавном позиционираних у средишњој и источној просторији), два тзв. У амулета, неколико сечива од окресаног камена,

локалитету Кормадин код Јакова", *Гласник САНУ* 10/1 (1958); Борислав Јовановић и Јован Глишић, „Енеолитско насеље на Кормадину код Јакова“, *Сџаринар* н.с. 11 (1961). У даљем тексту (Јовановић и Глишић, „Кормадин“); Borislav Jovanović, „Der Kultplätze und Architektur in der Vinča-Kultur“, *Banatica* 11 (1983). У даљем тексту (Jovanović, „Der Kultplätze“).

9 Јовановић и Глишић, „Кормадин“.

10 Ibid., 126–130, сл. 10, сл. 21–30.

Слика 5. Акварелисана реконструкција куће 1 са Јакова, према Jovanović, „Der Kultplätze“
Figure 5 Watercolour showing the reconstruction of House No. 1 at Jakovo, after Jovanović, „Der Kultplätze“

две секире од глачаног камена, букранион и велика количина керамичких кугли (сл. 4).¹¹ Кућа 1 била је знатно лошије очувана, имала је две просторије, једно огњиште или пећ, те далеко мањи број предмета на поду: 12 посуда, већи број пљоснатих и купастих тегова за разбој, две фигурине и један тзв. У амулет, као и десетак алатки од глачаног камена и два букраниона.¹² Разлике у архитектури и инвентару кућа 1 и 2, Б. Јовановић и Ј. Глишић разматрали су у социјалном и економском контексту, и то у односу на могуће облике пребивања и живота породица и домаћинстава у јаковачким кућама:

„...противречност матријархалног рода између колективног власништва и све јаче тежње за присвајањем вероватно је већ деловала унутар земљорадничке родовске општине коју је представљало насеље на Кормадину. Несумњиве разлике између кућа 1 и 2, насељене очигледно породицама парова, могу једино на тај начин да добију задовољавајуће тумачење. Упооређујући обе куће и као грађевинске целине, а њихове налазе као показатеље економске снаге и духовног живота њихових становника, може се одмах уочити одређени индивидуални израз, чак најприметнији тамо где је отпор одувек био најјачи – у религиозним веровањима, што јасно

11 Ibid., 116–126, сл. 7–12.

12 Ibid., 121, сл. 11.

потврђује и сам изглед оба култна места.¹³

Увођењем интерпретативних парадигми марксистичке филозофије и социологије у археолошки дискурс, Б Јовановић и Ј. Глишић знатно су проширили могућности тумачења живота у праисторији. Основни недостатак у тумачењу кућа из Кормадина је чињеница да је археолошки запис схваћен веома статично, те да се узима као датост. Претпоставка да налази са подова кућа представљају замрзнуте остатке људске праксе почива на такозваној помпејанској премиси, уверењу да су археолошки налази окамењени показатељи дешавања у датом тренутку у прошлости. У већини случајева, данас се показује да су на услове налаза археолошких остатака у одређеном просторном и временском контексту утицали бројни људски и природни фактори, те да то што у једној просторији куће нису пронађене посуде за складиштење не мора да значи да се у неком тренутку ту нису чувале намирице.

Бројност такозваних ритуалних предмета (букраниони, фигурине, жртвеници) и орнаментисани зидови у кућама са Јакова протумачени су опрезно и без сензационалистичких и анегдотских интерпретација. Упркос општем тренду тумачења сличних објеката из праисторијских насеља у Анадолији и Румунији као храмова, Б. Јовановић је исправно формирао став да је реч о стамбеним објектима са издвојеним културним просторима (сл. 5), а не о првим *per se* светилиштима:

„Alle diese Beispiele zeigen, daß die errichteten Heiligtümer in erster Linie ein bestimmtes Interieur umfassen, da es

13 Ibid., 139.

keine Beweise für den Bau von Gebäuden besonderer Konstruktionen gibt. In diesem Fall kann man nicht von der Existenz einer speziellen Kultarchitektur in der Vinča- oder verwandten Kulturen sprechen, sondern eher über kultische architektonische Elemente.“¹⁴

Винчанска стратиграфија је други велики пројекат који је обележио научни рад Б. Јовановића на прочавању неолита на тлу Београда.¹⁵ У почетној фази истраживања винчанске стратиграфије, Б. Јовановић се углавном ослањао на резултате ископавања проф. Милоја Васића. У првом раду о винчанској стратиграфији, објављеном у *Сџаринару* XI, Б. Јовановић је извршио елементарну стратиграфску анализу, опредељујући остатке кућа и инвентара у њима у пет стамбених хоризонта.¹⁶ Изузетно важним чине се и прелиминарни закључци о хоризонталној стратиграфији, нарочито у погледу динамике ширења насеља ка југу и западу након затрпавања рова Q, те знатног сужавања величине насеља ископавањем рова G у позној винчанској култури.¹⁷ Зантно детаљнији пре-

14 Jovanović, „Der Kultplätze“: 120.

15 Борислав Јовановић, „Стратиграфска подела винчанског насеља“, *Сџаринар* н.с. 11 (1961). У даљем тексту (Јовановић, „Стратиграфска подела“); Борислав Јовановић, „Насеље винчанске културе, стратиграфија“, у *Винча у праисторији и средњем веку*, ур. Стојан Ћелић (Београд: САНУ, 1984). У даљем тексту (Јовановић, „Насеље винчанске културе“); Борислав Јовановић, „Век полемике – стратиграфија налазишта Винча–Бело Брдо: 1908–2008“, *ГСАД* 24 (2008); Mirjana Stevanović and Borislav Jovanović, „Stratigraphy of Vinča–Belo Brdo reconsidered“, *Сџаринар* н.с. 47 (1996). У даљем тексту (Stevanović and Jovanović, „Stratigraphy of Vinča“).

16 Јовановић, „Стратиграфска подела“.

17 Ibid.: 11, 12; у раду из 1984. ров G је приписан поствинчанском периоду (Јовановић, „Насеље винчанске културе“: 33).

Слика 6. Борислав Јовановић црта један од профила на ископавању Шанчина у Белегишу 1961–1963.
(документација МГБ)

Figure 6 Borislav Jovanović drawing one of the profiles during the excavations of the Šančine site at Belegiš, 1961–1963
(BCM documentation)

глед стратиграфије извршен је у каталогу *Винча у њириасџорији и средњем веку* из 1984.¹⁸ Том приликом први пут је објављена реконструкција ситуационог плана са ископавања проф. М. Васића у периоду од 1910. до 1934, са назначеним правцима пружања ровова.¹⁹ Б. Јовановић је тада решио и питање вредности Васићеве нулте тачке, у односу на коју су бележене дубине свих налаза са Винче. Пажљивим прерачунима кота и нивелета из старе теренске документације установљено је да је над-

морска висина нулте тачке највероватније износила **86,84 m**.²⁰ У заједничком раду са М. Стефановић из 1996. сагледани су резултати анализе стратиграфије западног и јужног профила, истражених од 1978. до 1980.²¹ Издвојено је укупно седам стамбених/грађевинских хоризоната, од којих се последњи везује за поствинчански период.

Осим на Винчи, Б. Јовановић се бавио и стратиграфијом винчанског насеља Фафос код Косовске Митровице,²² као и обимном

18 Јовановић, „Насеље винчанске културе“.

19 Ibid.: 28, сл. 20, 21.

20 Ibid.: 29–31.

21 Stevanović and Jovanović, „Stratigraphy of Vinča“.

22 Jovanović, „Stratigrafija naselja“.

анализом вертикалне стратиграфије на Гомолави код Хртковаца.²³

Покушавајући да одгонетне динамику наслојавања и правце ширења насеља, Б. Јовановић је био један од првих научника који су довели у питање опште прихваћену тезу да Винча припада неолитским насељима типа тел:

„Сада је мање вероватно да Винча припада насељу типа тел – то је можда био облик само њеног дела истуреног према Дунаву и, по свој прилици, утврђеног. Тако ограничени (и безбедан) простор омогућио је наслојавање грађевина, тј. стално обнављање стамбених хоризоната на истом месту.“²⁴

Изузетно необичним се чини да је, упркос великом послу који је обављен не би ли се реконструисало формирање слојева и грађевинских хоризоната, потпуно изостао покушај израђивања детаљније слике развоја материјалне културе у односу на вертикалну стратиграфију локалитета. У неколико радова Б. Јовановић јесте дао неке опште и сасвим сумарне назнаке у том смислу,²⁵ али је озбиљнија систематизација корпуса налаза у потпуности изостала.

Борислав Јовановић се интензивно бавио и протоисторијским периодом на тлу Београда, нарочито латеном.²⁶ Тај део ње-

говог истраживања представљао је углавном покушаје синтезе ширих историјских наратива. Његове тезе о међусобном односу популација које су живеле на централном Балкану између петог века пре н.е. и првог века н.е. изведене су по традиционалном културно-историјском кључу. Значајан домет студија о латену видљив је у контексту неколико јасно профилисаних проблемских питања, а најпре у хронолошким анализама хоризоната познохалштатских и ранолатенских гробова и специфичних облика материјалне културе тог времена.²⁷

Уместо завршног *ad honorem*-а на латинском, што иначе приличи текстовима ове врсте, прикладније ми се чини сасвим експлицитно рећи да ће Борислав Јовановић остати упамћен као један од најважнијих истраживача праисторије на тлу Београда, те да је његовим одласком настала велика празнина у, како је волео да каже, *йривиду секундарне сйварносйи*.²⁸

23 Борислав Јовановић, „Стратиграфија Гомолаве у ископавањима 1967–1971“, *ПВМ* 20 (1971).

24 Јовановић, „Насеље винчанске културе“: 29.

25 *c.f.* Јовановић, „Стратиграфска подела“: 13–17, сл. 2, 3; Јовановић, „Насеље винчанске културе“: 31–33.

26 Борислав Јовановић, „Сингидунум и градови Скордиска“, *ГМГБ* 20 (1973); Борислав Јовановић, „Примерци животињског стила скитског и трачког гвозденог доба у Југославији“, *СШаринар* н.с. 27 (1977); Borislav Jovanović, „Skordisci“, u *Kelti: Kelti in njihovi sodobniki na ozemlju Jugoslavije*, ed. D. Božič (Ljubljana: Narodni muzej; Zagreb: Arheološki muzej;

Beograd: Narodni muzej, 1983); Borislav Jovanović, „Istočna grupa“, u *Praistorija jugoslavenskih zemalja V: željezno doba*, ed. A. Benac (Sarajevo: Svjetlost, ANUBiH, Centar za balkanološka ispitivanja, 1987).

27 Борислав Јовановић, „Хоризонт најстаријих келтских гробова на северном Балкану“, у *Културе њозденој доба јујословенској Подунавља*, ур. Никола Тасић (Београд: Балканолошки институт САНУ; Сомбор: Градски музеј Сомбор, 1994); Borislav Jovanović, „Srebrne naušnice u nakitu ranog latena Srednjeg Podunavlja“, *Situla* 44 (2007).

28 Борислав Јовановић, „Крај винчанске културе у стратиграфији епонимног насеља Винча–Бело Брдо и суседних тел насеља средњег Подунавља“, *Глас САНУ – Огељење историјских наука* 420/16 (2012): 63.

БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА БОРИСЛАВА ЈОВАНОВИЋА О ПРАИСТОРИЈИ БЕОГРАДА

Глишић, Јован, Борислав Јовановић и Војислав Трбуховић

„Праисторијско култно место на локалитету Кормадин код Јакова“. *Гласник САНУ* 10 (1) (1958): 79–80.

Јовановић, Борислав

„Појава керамике ватинског типа на винчанском насељу“. *Весник Музејској и конзервативској групи Србије* 1–2 (1961): 5–14.

Јовановић, Борислав

„Стратиграфска подела винчанског насеља“. *Старинар* н.с. 11 (1961): 9–12.

Jovanović, Borislav

„Stratigrafija naselja vinčanske grupe kod Kosovske Mitrovice“. *Glasnik Muzeja Kosova i Metohije* 6 (1961): 9–78.

Jovanović, Borislav

„Les groupes de civilisation de l'âge des métaux à Vinča“. *Achaeologia Iugoslavica* 4 (1963): 19–24.

Jovanović, Borislav

Metalurgija eneolitskog perioda Jugoslavije. Beograd: Arheološki institut, 1971.

Јовановић, Борислав

„Стратиграфија Гомолаве у ископавањима 1967–1971“. *РВМ* 20 (1971): 95–102.

Јовановић, Борислав

„Сингидунум и градови Скордиска“. *ГМГБ* 20 (1973): 13–26.

Јовановић, Борислав

„Примерци животињског стила скитског и трачког гвозденог доба у Југославији“. *Старинар* н.с. 27 (1977): 19–31.

Jovanović, Borislav

Rudna Glava: najstarije rudarstvo bakra na Centralnom Balkanu. Bor: Muzej rudarstva i metalurgije i Arheološki institut Beograd, 1982.

Jovanović, Borislav

„Skordisci“. U *Keltoi: Kelti in njihovi sodobniki na ozemlju Jugoslavije*, ed. Božič, Dragan. Ljubljana: Narodni muzej; Zagreb: Arheološki muzej; Beograd: Narodni muzej, 1983, 41–48.

Јовановић, Борислав

„Насеље винчанске културе, стратиграфија”. У *Винча у њраисторији и средњем веку*, ур. Ђелић, Стојан. Београд: Галерија САНУ, 1984, 23–34.

Jovanović, Borislav

„Uvod”. У *Praistorija jugoslavenskih zemalja V: željezno doba*, ed. Benac, Alojz. Sarajevo: Svjetlost, ANUBiH, Centar za balkanološka ispitivanja, 1987, 805–814.

Jovanović, Borislav

„Istočna grupa”. У *Praistorija jugoslavenskih zemalja V: željezno doba*, ed. Benac, Alojz. Sarajevo: Svjetlost; ANUBiH, Centar za balkanološka ispitivanja, 1987, 815–854.

Jovanović, Borislav

„Zaključna razmatranja o keltskoj kulturi”. У *Praistorija jugoslavenskih zemalja V: željezno doba*, ed. Benac, Alojz. Sarajevo: Svjetlost, ANUBiH, Centar za balkanološka ispitivanja, 1987, 898–899.

Jovanović, Borislav

„Der Kultplätze und Architektur in der Vinča–Kultur”. *Banatica* 11 (1993): 119–124.

Jovanović, Borislav

„Vinča und Larisa cultures: Migration or Autochtone development”. *Anatolica* 19 (1993): 63–74.

Јовановић, Борислав

„Хоризонт најстаријих келтских гробова на северном Балкану”. У *Културе њвозненој годѡ јуѡсловенској Подунавља*, ур. Тасић, Никола. Београд: Балканолошки институт САНУ; Сомбор: Градски музеј Сомбор, 1994.

Jovanović, Borislav

„Grobna keramika ukrašena tehnikom žigosanja u srednjem latenu zapadnog i centralnog Balkana”. *Opuscula Archaeologica* 27 (2003): 283–286.

Jovanović, Borislav

„Srebrne naušnice u nakitu ranog latena Srednjeg Podunavlja”. *Situla* 44 (2007): 821–828.

Јовановић, Борислав

„Веѡ полемике – стратиграфија налазишта Винча–Бело Брдо: 1908–2008”. *ГСАД* 24 (2008): 45–54.

Jovanović, Borislav

„Ethnic relations within the tribal community of Scordisci”. In *The Iron Gates region during*

the second Iron Age: settlements, necropolises, treasures: proceedings of the International colloquium from Drobeta–Turnu Severin, eds. Sîrbu, Valeriu and Stîngă, Ion. Craiova: Editura Universitaria, 2008, 57–61.

Jovanović, Borislav

“Galatae and Scordisci, Eastern Celts and the Mediterranean import”. In *The Eastern Celts: the communities between the Alps and the Black Sea*, eds. Guštin, Mitja and Jevtić, Miloš. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales; Beograd: Filozofski fakultet, 2011, 137–149.

Јовановић, Борислав

„Крај винчанске културе у стратиграфији епонимног насеља Винча–Бело Брдо и суседних тел насеља средњег Подунавља”, *Глас САНУ, Одељење историјских наука* 420/16 (2012), 63–75.

Јовановић, Борислав и Јован Глишић

„Енеолитско насеље на Кормадину код Јакова”. *Сџаринар* н.с. 11 (1961): 113–142.

Јовановић, Борислав, Даница Димитријевић и Миодраг Дабишић

Археологија I: каталог појавке. Земун: Народни музеј, 1958.

Jovanović, Borislav i Dragoslav Sreјović

„Pregled kamenog oruđa i oružja iz Vinče”. *Arheološki Vestnik* 8/3–4 (1957): 256–296.

Срејовић, Драгослав и Борислав Јовановић

„Оруђе и оружје од кости и накит из Винче”. *Сџаринар* н.с. 9–10 (1959): 182–190.

Stevanović, Mirjana and Borislav Jovanović

“Stratigraphy of Vinča–Belo Brdo reconsidered”. *Сџаринар* н.с. 47 (1996): 193–204.

Прегледни научни рад

Предат: 10. 3. 2016.

Прихваћен: 25. 4. 2016.

86.84 METRES ABOVE: BORISLAV JOVANOVIĆ AND THE NEOLITHIC IN BELGRADE

SUMMARY

Academician Borislav Jovanović passed away on November 13, 2015, at the age of eighty-five. He belonged to the second wave of archaeologists from Serbia who had been educated immediately after World War II. Together with D. Srejšović, N. Tasić, B. Brukner, B. Gavela, R. Vasić and others, Borislav Jovanović made the backbone of Serbian cultural-historical prehistoric archaeology. Although Academician Jovanović's research into archaeometallurgy of the Vinča culture is generally considered to be his greatest contribution to the prehistoric archaeology of Europe, his studies on the Neolithic in the territory of Belgrade are still the basis for the study of this period. Borislav Jovanović's relationship with the Belgrade City Museum was multiple. Back in 1958, together with D. Dimitrijević and M. Dabižić, he was a co-author of the first permanent exhibition of archaeology at the National Museum in Zemun, today a part museum of the Belgrade City Museum. The finds excavated at Kormadin near Jakovo two years before were included already in this exhibition (Fig. 1, 2).

The Excavations at Jakovo and the analysis of stratigraphy at Vinča are two major research projects that marked Borislav Jovanović's research into the Neolithic period in the territory of Belgrade. The present study presents the most significant results of these projects.